

In memoriam

**Др Милутин Пенчић
(1928-2021)**

Милутин Пенчић, агроном по образовању, физиолог по занимању, оплемењивач биљака и генетичар по склоности и генетички конзерватор по признању. Општа карактеристика његовог научног опуса је пионирски рад на отварању нових истраживачких поља у нашој земљи.

Био је традиционалиста модерног духа, оптимиста, спреман да се нашали и на свој и на туђи рачун, уверења да ништа није неоствариво, али исто тако је био и визионар покрета за очување генетичких ресурса, подршка младим истраживачима и високо ефикасан организатор и градитељ.

Породично порекло и рани живот

Милутин Пенчић је рођен 16. августа 1928. године у Градишту, изнад Нишаве, надомак Пирота. Милутинов отац Милисав, пинтер, напредни занатлија, синове Саву и Милутина је школовао, али је Милутин савладао и пинтерски занат, који му је касније постао хоби.

Судбоносни догађаји су били одлучујући за његову животну причу. Једног јутра, почетком маја 1943. године, нашао се у кажњеничком строју, који је вођен на стрељање од стране бугарске војске. Игром судбине остао је жив, завршивши једну сурову, али велику школу - преживети, сачувати достојанство и породицу. После рата завршио је гиманзију, и 1947. године уписао је Пољопривредно-шумарски факултет у Земуну. Током студија упознао је своју будућу супругу Викторију (рођену Чоровић), која се определила за област фитопатологију и постала познати и истакнути истраживач.

Докторску дисертацију, под називом „Биолошке и економске особине популација (сората) овса уже Србије“, одбранио је 1962. године на Пољопривредном факултету, Земун, Универзитета у Београду.

Каријера

Године 1953. почео је да ради у Заводу за пољопривредна истраживања у Крушевцу као асистент у одељењу за селекцију и семенарство. Био је ангажован на прикупљању и оплемењивању сорти овса.

На пословима генетике и оплемењивања стрних жита радио је до 1958. године, када је прешао да ради у Институт за ратарство у Земун Пољу (данашњи Институт за кукуруз "Земун Поље").

Рад у Институту за кукуруз (1958-1986)

За време свог рада у Институту за кукуруз “Земун Поље”, биран је у сва научна звања од асистента до научног саветника, а такође и за шефа Одсека за физиологију, за руководиоца Сектора за научни рад, за помоћника директора, заменика директора и генералног директора Института. Своје активности је усмерио према развоју ЗП система, мултидисциплинарности научноистраживачког рада, доброј опремљености лабораторија и оснивању информатичког центра, планском и систематском подмлађивању научноистраживачког кадра и повезивању младих истраживача са другим институцијама, изградњи нових објеката Института са новим лабораторијама и изради Банке биљних гена (Југославије) Србије.

Изузетан допринос савременом развоју Института или ЗП система, дао је прво као сарадник а касније и наследник др Владимира Трифуновића, дугогодишњег директора Института.

За овај период је карактеристично његово ангажовање на експанзији међународне афирмације Института, посебно у области усавршавања кадрова из земаља у развоју и у формулисању и реализацији националних програма ових земаља за унапређење производње и коришћења кукуруза.

У циљу даљег побољшања ефикасности у научноистраживачком сектору је, поред традиционалног начина организовања по лабораторијама, одсецима и одељењима, увео и организацију по програмима и пројектима. Милутин Пенчић био је изузетно посвећен окупљању младих истраживача не само из Института, већ из целе Србије односно Југославије, и њиховом мотивисању и укључивању у научне пројекте.

Област физиологије

Почетком шездесетих година прошлог века основао је лабораторију за изучавање физиологије кукуруза. То је била прва лабораторија која се бавила овом проблематиком на територији ондашње Југославије у којој је специјализирало десетак младих истраживача из разних института и факултета. Био је и иницијатор увођења биофизичких метода у изучавању реакције биљног организма на промењене услове средине и проучавање културе ткива кукуруза.

Међу првим научницима је радио на примени радиоизотопа и радиоактивног зрачења у области физиологије и генетике биљака, захваљујући томе што је Школу за примену радиоизотопа завршио у Винчи 1959/60, а специјализацију из примене радиоизотопа у проучавању физиологије биљака обавио је у Лењинграду, у Институту за биофизику Академије наука СССР и Москви у Тимирјазевској академији. Као стипендиста МААЕ провео је 1960/61. године шест месеци на специјализацији у Лењинграду, Русија, по теми “Примена нуклеарне енергије у физиологији биљака”.

У области физиологије биљака, Милутин Пенчић се највише бавио физиологијом стреса (водни баланс, феномен суше, високе и ниске температуре); проучавањем физиолошког аспекта отпорности хибрида и линија кукуруза на високе температуре методом фото-индуковане биолуминисценције; проучавањем утицаја земљишне суше и високих температура ваздуха на неке физиолошке процесе у биљци кукуруза; физиолошким основама селекције кукуруза; биохемијским проучавањима кукуруза са десетак квалитативних и квантитативних својстава.

Генетички ресурси

Кроз своје руководеће функције допринео је очувању генетичких ресурса. Допринео је развоју истраживања на генетичким ресурсима кукуруза кроз колекционисање локалних популација; проучавања њихових својстава у циљу

класификације у изради документације по стандардној методологији, што је олакшало коришћење и размену материјала; проучавање комбинационих способности или локалних популација са специфичним комбинационим способностима са четири елитна генотипа или самоопходне линије које су најчешће у стварању хибрида или различите генетичке основе. Истовремено, унапредио је међународну сарадњу, посебно у погледу размене материјала, захваљујући учествовању у FAO Research Network – у оквиру IBGR.

Министарство пољопривреде (1986-1993) и FAO за генетичке ресурсе

Након учешће у изради и усвајању Стратегије технолошког развоја Југославије (1989) у Министарству за пољопривреду водио је пројекат YU Банке гена и његову реализацију. Према овој стратегији у приоритетне технологије уврштена је биотехнологија, а у мере за спровођење пројекат „Изградња банке биљних гена“, са два потпројекта – „Изградња банке биљних гена Југославије“ и „Формирање генофонда за потребе банке биљних гена Југославије“. За реализацију ових пројеката окупио је 26 институција које су се бавиле опемељивањем жита, крмног биља, поврћа и других биљних врста, са задатком да спреме предлоге за своје колекције. Ангажовање Милутина Пенчић на формирању националног програма и организованом раду на биљним генетичким ресурсима у ондашњој Југославији спада у ред визионарских подухвата.

Активно је учествовао у изради концепта Банке биљних гена, грађевинског пројекта и опремање, уз ангажовање истраживача различитих научних области. За овај задатак Међународног одбора за биљне генетичке ресурсе (IBPGR) је пружио одговарајућу стручну и материјалну помоћ. Овај концепт није реализован за Југославију, како је био планиран, већ само за Србију.

Захваљујући његовој међународној активности у овој области, 1996. године одобрено је финансирање из иностраних извора, неколико истраживачких пројеката у нашој земљи поверених на реализацију Институту, нпр. формирање и одржавање Европске базе података о кукурузу. Као експерт агенције Уједињених нација за исхрану и пољопривреду (FAO), учествовао је у изради и реализацији националних програма за научноистраживачки рад и унапређење производње кукуруза у Танзанији, Мозамбику и Анголи. Био је експерт Савезног министарства за развој науку и технологију као и члан Друштва биљних физиолога Југославије и Друштва генетичара Србије. Обављао је функције Председника Југословенске инжењерске академије (ЈИНА) и Председника Удружења за заштиту биолошке разноврсности пољопривреде Југославије (AGROGEN YU).

Милутин Пенчић је обављао бројне функције од ширег друштвеног значаја. Био је председник управног одбора FAO/UNDP Европског кооперативног програма за биљне генетичке ресурсе – ECP/GR, координатор FAO Европске кооперативне истраживачке мреже за кукуруз, национални координатор и члан извршног комитета ECP/GR, члан југословенске комисије за UNESCO, председник југословенске делегације у кооперативном научноистраживачком програму СЕВ – члан комисије за науку Савезне скупштине, председник Сталне конференције научноистраживачких организација Београда и члан комисије за биљне генетичке ресурсе у FAO.

Као национални координатор у Европском кооперативном програму за биљне генетичке ресурсе (ECP/GR) значајно је утицао на увођење многих младих истраживача у технологије конзервирања генетичких ресурса и подизању свести о друштвеном значају тог посла и прихватању унифицираних стандарда: IBPGR – Међународног одбора за биљне генетичке ресурсе и за вођење колекција у селекционим институтима.

Друге активности

Др Пенчић је аутор или коаутор 131 библиографске јединице, од којих су 32 објављене у иностранству. Сви његови радови се могу грубо сврстати у две целине: физиологија биљака, углавном кукуруза, и генетика и оплемењивање биљака, генетички ресурси.

Др Пенчић је члан редакционих одбора научних и стручних часописа. Био је 12 година главни и одговорни уредник часописа Архива за пољопривредне науке и шест година међународног журнала за кукуруз „Zea“, као и уредник за пољопривреду у Енциклопедији српског народа, Београд, 2008.

Био је активни редовни члан Југословенске инжењерске академије и редовни члан Научног друштва Србије.

Друштвена признања

Носилац је бројних друштвених признања: (а) Орден рада са златним венцем 1974; (б) Орден заслуга за народ са сребрним зрацима 1983; (в) Спомен плакета града Београда 1969; (г) Плакета града Београда 1984; (ђ) Повеља Почасни члан Савеза пољопривредних инжењера и техничара Југославије 1983; (е) Повеља Почасни члан Савеза пољопривредних инжењера и техничара Србије 1978; (ж) Диплома Сталне конференције научноистраживачких организација Србије 1986; и многобројне плакете асоцијација и организација.

Извори података

Думановић и сар. (1993): Библиографија радова и ЗП достигнућа. Институт за кукуруз „Земун Поље“, Београд-Земун.

Левић и сар. (2002): Монографија о Институту за кукуруз „Земун Поље“. Београд.

Пенчић, М. (2018): Триплет из Завичаја, Београд.

Раденовић, Ч. (2017): Милутин Пенчић: Допринос и активност у научним, међународним и државним установама и органима, Свеске Матице српске, Грађа и прилози за културу и друштвену историју, Серија природних наука, Св. 17: 65-72